

“Based on true facts – inspired by true facts”

Mark De Geest

Auteur van het basisverhaal waarop de TV-serie *In Vlaamse Velden* is gebaseerd

Als ik mij goed herinner, was het de Amerikaanse scenarist William Goldman (*Butch Cassidy and the Sundance Kid, All the President's Men*) die zijn jonge collega's vertelde: “Zoek je een goed onderwerp voor een film? Lees dan de krant of je geschiedenis”. Wie kan hem ongelijk geven? Heel wat boeiende films zijn inderdaad ontstaan uit een krantenartikel, of vonden hun inspiratie in een episode uit de geschiedenis.

Waar gebeurd

“Based on true facts” staat vaak vermeld op de aftiteling van een film. “Gebaseerd op ware gebeurtenissen”. Alsof het feit dat het om een waargebeurd verhaal gaat, de film een extra waarde verleent. Het is echt gebeurd, dus het is boeiend en/of belangrijk. Een these, die ondersteund wordt door de stelregel “*la réalité dépasse la fiction*”: wat echt gebeurd is, overstijgt de verbeelding van de scenarist. Je kan het niet zo gek bedenken, of het is al gebeurd. Dus waarom een verhaal van A tot Z verzinnen, als het zich aandient in de gebeurtenissen uit het echte leven? Die medaille heeft echter een keerzijde: niet alles wat echt gebeurt, is ook geloofwaardig. Vaak is het tegendeel het geval en zijn waargebeurde feiten zo uitzonderlijk, dat zij bij het publiek op ongeloof dreigen te stuiten. Precies daarom dienen scenaristen aandacht te besteden aan de “*suspension of disbelief*”. Waar bij het publiek ongeloof de kop dreigt op te steken, moeten zij in het verhaal en de tekening van hun karakters voldoende elementen inbouwen om dit ongeloof te

counteren en het verhaal geloofwaardig te houden. Dat is overigens niet enkel bij ‘waargebeurde’ verhalen, maar ook bij volledig verzonden verhalen het geval.

Het vertellen van waargebeurde verhalen gebeurt soms heel consequent en met bijzonder veel respect voor de historische authenticiteit. Zo verfilmde de Zweedse openbare omroep een aantal jaren terug de overval – in 1973 – op een filiaal van de *Kreditbanken* in Stockholm, waarbij een aantal klanten en bankbedienden werden gegijzeld, en waaruit het alom bekende Stockholmsyndroom zou ontstaan. Bij deze verfilming gebruikten de makers de originele transcripties die de politie bijhield van opgenomen telefoongesprekken, die zij letterlijk als dialogen in de verfilming gebruikten. Een ander voorbeeld is de meer recente BBC-reeks *37 Days* over de 37 dagen die verliepen tussen de moordaanslag op de Oostenrijks-Hongaarse troonopvolger Franz Ferdinand en de Britse oorlogsverklaring aan Duitsland. Deze Britse mini-serie focust op de besluitvorming in politieke en diplomatieke kringen en is nauwkeurig gebaseerd op officiële notulen van meetings en dagboekfragmenten van de betrokkenen. Niet toevallig is voor dit soort producties de term ‘docudrama’ bedacht: een drama met een documentair karakter. Of een documentaire in de vorm van een verhaal?

Verdichting en dramatisering

Levert de waarheidsgetrouwe verfilming van een waargebeurd verhaal per definitie een boeiend verhaal op? Ook in de bovvermelde voorbeelden wordt uit de waargebeurde feiten een verhaal gedistilleerd, waarbij de makers een selectie maken en ervoor kiezen om sommige feiten wel – en andere niet – te vertellen. Sowieso geschiedt

er een proces van verdichting : de gijzeling in Stockholm en de politieke besluitvorming in Britse regeringskringen wordt herleid tot een vertelling van een beperkt aantal minuten. Een identiek proces doet zich overigens ook voor wanneer we in ons privé- of beroepsleven verslag doen van een verhaal of gebeurtenis. Ook aan onze familieleden of collega's beperken wij ons tot de feiten die werkelijk ter zake doen en vermijden wij overbodige details, die er onvermijdelijk toe zouden leiden dat de aandacht van onze luisteraar verzwakt, of zelfs volledig wegvalt.

In hun drang om het verhaal zo boeiend mogelijk te maken beperken scenaristen zich niet noodzakelijk tot een verdichting van de feiten. Vaak gaan ze deze feiten ook bijshaven om het verhaal meer dramatische spankracht te geven. Zo worden bijvoorbeeld gebeurtenissen op een andere tijd of plaats gesitueerd, of worden feiten met elkaar in verbinding gebracht op een andere manier dan in de werkelijkheid het geval was. Heel vaak wordt daarbij ook ingegrepen in de *"cast of characters"*, waarbij historische personages geschrapt worden of – net andersom – niet bestaande personages in het verhaal worden geïntegreerd. Dat dit tot op zekere hoogte gebeurt ten koste van de historische authenticiteit staat daarbij buiten kijf. Maar ook wanneer historische personages in het verhaal worden bewaard, wordt met de historische werkelijkheid regelmatig een loopje genomen. Zo werd in de reeks *The Tudors* weliswaar een behoorlijk waarheidsgetrouw beeld getekend van het Engeland tijdens de regeerperiode van Henry VIII. De jonge, sexy koning uit de serie leek echter in niets op de vadsige, gezette figuur die Henry VIII in werkelijkheid was.

Bij het verfilmen van historische gebeurtenissen of personages ontstaat er voortdurend een spanningsveld tussen historische authenticiteit en dramatische verwerking van de historische feiten en karakters. Regelmatig lijkt het alsof de historische getrouwheid het daarbij steeds vaker moet afleggen tegen de dramatische interpretatie die de scenarist aan zijn verhaal geeft. Ongetwijfeld spelen daarbij commerciële motieven een niet te onderschatten rol : hoe boeiender het verhaal wordt, des te groter de kans dat dit verhaal in de smaak van het publiek valt. Film – en bij uitbreiding TV – is en blijft een dure aangelegenheid, waarbij budgetten en mogelijke winsten nooit als onbelangrijk worden afgedaan.

"Inspired by true facts"

Het lijkt mij geen toeval dat op aftitelingen de omschrijving *"based on true facts"* steeds vaker plaats maakt voor *"inspired by true facts"*, wat ongetwijfeld een meer precieze omschrijving is van de dramatische verwerking, waarmee waargebeurde feiten in een boeiend verhaal worden weergegeven. *"Inspired by true facts"* geeft de scenarist meer mogelijkheden om afstand te doen van de ware feiten en het publiek gewoon een boeiend verhaal voor te schotelen, waarvan alleszins de kern zich in werkelijkheid heeft voorgedaan. Als kijker realiseer ik mij ook beter dat het filmverhaal daarbij geen getrouwe weergave van werkelijke feiten is, maar slechts een gedramatiseerde versie ervan, waarbij ik mij ervan bewust ben dat dit verhaal slechts gedeeltelijk met de historische feiten overeenstemt.

"Inspired by true facts" biedt de mogelijkheid een boeiend verhaal te vertellen met wortels in de geschiedenis, zonder dat dit verhaal

zich als dusdanig moet hebben voorgedaan. Het gaat om een *mogelijk* verhaal, niet noodzakelijk om een werkelijk gebeurd verhaal. Het verhaal wordt daarbij als authentiek ervaren omdat de gebeurtenissen en personages geloofwaardig zijn, zonder dat dit noodzakelijk betekent dat zij ook reëel zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer verzonnen personages en gebeurtenissen in een omgeving worden geplaatst, die nauw aansluit bij een – al of niet historische – realiteit. Denken we hierbij bijvoorbeeld aan de talloze misdaad- en politieries, waarin verhalen worden gepresenteerd niet zoals zij zich hebben voorgedaan, maar zoals zij zich *kunnen* hebben voorgedaan. Geen weergave van de realiteit, maar toch een geloofwaardig verhaal.

Moeilijker – en deliquer – wordt het wanneer gekende historische feiten en personages het onderwerp van een verhaal worden. Het werk van de scenarist kan en zal dan afgemeten worden ten opzichte van de historische werkelijkheid. Dat is bijvoorbeeld duidelijk het geval bij de zogenaamde ‘*biopics*’, waarbij de biografie van één of ander bekend persoon het onderwerp van de film wordt. Hoewel mits enige handigheid ook hierbij de deur naar interpretatie open blijft staan. Denken we maar aan *Citizen Kane*, waarin Orson Welles zijn biografie van krantenmagnaat Hearst schetst, zonder de man bij naam te noemen.

Authentieke personages

Als bedenker van het basisverhaal, waarop de TV-serie *In Vlaamse Velden* is gebaseerd, wil ik bovenstaande even toepassen op de gebeurtenissen en personages die in deze serie worden getoond. *In Vlaamse Velden* vertelt het verhaal van de familie Boesman tijdens de Eerste Wereldoorlog. De historische

werkelijkheid van deze periode ligt vast en is meer dan behoorlijk gedocumenteerd : mobilisatie, invasie, terugtrekking van het Belgische leger dat zich verschanst achter de IJzer, de strijd in de loopgraven. Tegelijk het leven onder de Duitse bezetting met voedselhulp, spionage, *Flamenpolitik*, etc.

Voor historici en andere specialisten mag deze oorlogsgeschiedenis gekend zijn, voor het grote publiek waren de meeste feiten in de nevelen van de geschiedenis verdwenen. Daarom – en in het besef dat deze serie waarschijnlijk de enige fictieserie over de Eerste Wereldoorlog werd, die Vlaanderen de komende jaren zal produceren – leek het ons net belangrijk om de veelheid van oorlogsomstandigheden in de serie te integreren. Dat voor sommige specialisten het geschiedenisboekje te nadrukkelijk doorheen het verhaal tevoorschijn kwam, weegt ons inziens niet op tegen de waardering en belangstelling, waarop de serie bij het grote publiek kon rekenen – zie de kijk- en waarderingscijfers ter zake.

De historische achtergrond, waarin het verhaal van de familie Boesman zich afspeelt, is *reëel*. De familie Boesman zelf is *fictief*. De geneesheer Philippe Boesman en zijn echtgenote Virginie, hun kinderen Vincent, Guillaume en Marie hebben in werkelijkheid nooit geleefd. Vincent heeft niet in de loopgraven gestreden, Guillaume heeft zich niet verrijkt met een illegaal handeltje in drank en vrouwen, Marie heeft nooit als verpleegster in een veldhospitaal gewerkt, etc. Ondanks het feit dat het om gefantaseerde personages gaat, zijn ze voor de kijker nochtans zeer geloofwaardig. Voor het publiek zijn deze personages authentiek, omdat hun gedragingen – zowel in de privé-

De stad Gent vormt het decor van vele scènes in de serie In Vlaamse Velden. Niet alleen moesten kleding, voertuigen en andere attributen met de historische werkelijkheid overeenstemmen, ook in het straatbeeld mocht geen enkel hedendaags detail te zien zijn. (© VRT, Lies Willaert)

sfeer als in de oorlogsomstandigheden – geloofwaardig zijn. De personages hebben niet bestaan, maar *hadden* kunnen bestaan. Mochten deze personages echt hebben bestaan, dan hadden zij waarschijnlijk net hetzelfde gedaan als hun gefantaseerde evenknieën. Nergens staan hun gedragingen haaks op een mogelijke realiteit.

Historische authenticiteit

In essentie bestaat de serie dus uit fictieve personages tegen een reële achtergrond. Bewust is de keuze gemaakt om reële historische personages niet in het verhaal aan bod te laten komen. Dus geen generaals en politici, geen von Bissing, geen koning Albert. Slechts één keer wijkt de serie van deze stelregel af, namelijk wanneer wordt verteld hoe geneesheer Boesman zich laat overreden om in de *Flamenpolitik* van de Duitse bezetter te stappen. In de daarbij horende scènes worden – zij het vrij kort – enkele historische personages opgevoerd, onder meer de Belgische historicus Henri Pirenne en de Nederlandse predikant Domela Nieuwenhuis. In die scènes verschuift het accent van “*inspired by true facts*” naar “*based on true facts*” en wordt de verwachting naar historische authenticiteit opgewekt.

Dat de serie hiermee even buiten haar eigen format treedt, bleek duidelijk tijdens een panelgesprek op 17 maart 2014 in Gent tussen historici en makers van de serie, waarbij de historische getrouwheid van deze scènes nadrukkelijker geëvalueerd werd dan bij de scènes, die zich afspeelden tussen de fictieve personages. In het spanningsveld

tussen fictie en realiteit werden daarbij twee zaken duidelijk aangetoond : enerzijds het feit dat fictieve personages zonder problemen als authentiek worden ervaren, op voorwaarde dat hun gedragingen geloofwaardig zijn binnen een historische context. Anderzijds dat historische personages en gebeurtenissen waarheidsgetrouw in een verhaal moeten ingepast zijn, op een manier die aansluit bij de feiten die over hen gekend zijn.

Daarmee is het verhaal nog niet rond. Ook historische feiten zijn voor interpretatie vatbaar. Denken we maar – om in de sfeer van de Eerste Wereldoorlog te blijven – aan de recent opnieuw opgelaaide discussie rond het uitbreken van deze oorlog : ging het om een bewuste strategie van één van de grootmachten of gedroegen allen zich als ‘Slaapwandelaars’⁸? Ook interpretaties van historische gebeurtenissen kunnen – en moeten, en zullen – zich in de verhalen erover vertalen. De eerder genoemde drang om een publiek het meest boeiende verhaal aan te bieden, maakt de zaak er daarbij niet doorzichtiger op. Misschien moeten we ons toch nadrukkelijker bewust zijn van wat “*inspired by true facts*” betekent?

8. De term slaapwandelaars verwijst naar het boek van CHRISTOPHER CLARK (*Slaapwandelaars. Hoe Europa in 1914 ten oorlog trok*, Antwerpen 2013), vertaling van *The sleepwalkers. How Europe went to war in 1914*, New York, 2012.